

Nr 203.

Av herr **Runefors**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för underlättande av möjligheterna till utbildning för begåvade, men obemedlade lärjungar vid offentliga läroanstalter.

Allbekant är, hurusom i Sverige mången rikt begåvad yngling från ett ringa och fattigt hem arbetat sig upp till en hedersam ställning samt berett både sig och fosterlandet gagn och heder. Vår störste skald, Esaias Tegnér, själv sonson till en smålandsbonde, framhöll i ett av sina berömda skoltal (å Växjö gymnasium 1835): »En alldeles egen företeelse, och hvartill i det öfriga Europa icke finnes något motsvarande, äro dessa fyra hundra söner af allmogen, som årligen inströmma i offentliga läroverken och därifrån för större delen inträda i kyrkans eller statens tjänst. — — — Det är i sanning en ädel, en upplyftande föreställning, att för en svensk bondeson vägen är öppen till statens tinnar. — — — Det är en jämlikhet på rent nationell, rent mänsklig grund, sådan som vi ej finna den annorstädes; och jag nekar ej, att den fröjdar mitt svenska sinne.»

Även vår störste vetenskapsman Carl von Linné hade en smålandsbonde till farfader. Bondson från Dalarna var »svenska skaldekonstens fader» Georg Stiernhielm och likaså svenska akademiens nuvarande sekreterare Axel Karlfelt. Det frejdade brödraparet John och Nils Ericson voro värmländska bergsmanssöner. Telefonfabrikören L. M. Ericsson, bondson från Värmland, och industriens grundläggare Sven Eriksson på Rydboholm, bondson från Västergötland, hava ej blott skapat förmögenheter utan ock arbetstillfällen åt tusentals personer. Svenska kyrkans förnämsta biskopssläkter, Benzelius och Gezelius, hava direkt utgått från bondehemmanen Bentzeby i Norrbotten och Gesala i Västmanland. Psalm-

sångaren, språkforskaren och ärkebiskopen Jesper Svedberg var bergsmansson från Dalarna. »Nykterhetsaposteln» Per Wieselgren var småländsk bondson. Tre av våra nuvarande biskopar hava utgått ur allmogens krets, vår nästföregående ärkebiskop var bondson från Västergötland och en ännu levande f. d. ecklesiastikminister soldatson från Östergötland.

Dessa exempel, som skulle kunna mångfaldigas, visa, hurusom i första och andra led många av Sveriges främsta män utgått ur den gamla svenska odalmannastammen, och deras historia förtäljer också, med vilka ekonomiska bekymmer och svårigheter de i barndomen och ungdomen ofta haft att kämpa för att nå sin ställning i samhället. Kampen har härdat och stålsatt deras vilja. Det har dock för de nu nämnda funnits *möjligheter* att komma fram. Om de *sannolikt icke få ute i bygderna, som alldeles saknat sadana möjligheter*, nämnes ingenting i historien. Det vore därför ej blott staten värdigt utan även till dess framtida nytta att bereda ovanligt begåvade medellösa barn tillfälle att utveckla sina anlag till gagn för dem själva och samhället.

Åtskilligt är gjort i detta syfte. Undervisningen i läroverken är för mindre bemedlade så gott som kostnadsfri och talrika stipendier finnas vid folkhögskolor, seminarier, allmänna läroverk och högskolor, men kostnaden för uppehållet, böcker och skolmateriel är ej ringa, innan lärjungarna kunna komma i åtnjutande av dessa stipendier. »Värsta föret är i portgången.»

»Telefondirektören H. T. Cedergrens uppfostringsfond» fyller onekligen delvis en lucka i samhällets uppfostringsarbete på detta område. Den har till ändamål »att bereda tillfälle till god uppfostran för obemedlade barn, som icke på annat sätt kunna erhålla hjälp till sin utbildning, men som visa stor begåvning och om vilka deras lärare hysa särskilda förhoppningar, att de, om de erhålla en tillfredsställande utbildning, skola kunna göra en god insatts i vårt lands ekonomiska eller intellektuella utveckling.» Men denna uppfostringsfond är avsedd för barn »*företrädesvis från Stockholms folkskolor*», och ovanliga begåvningar framträda ju lika väl ute i bygderna. Alla förut omnämnda märkligare personligheter äro födda på landsbygden.

Därföre synes böra tagas under överbäggande, om icke staten, som till så överbäggande grad har åtagit sig utgifterna för uppfostringsväsendet, även i detta fall skulle kunna träda emellan, dock icke genom stipendier utan genom *studielan*. Den, som erhållit sådan hjälp till sina studier av staten, bör likväl, som när sådan hjälp erhållits av enskilda personer, då han sedan därtill får tillfälle, vid viss ålder eller efter erhållen viss

inkomst återgälda lånet till staten. Om han dessförinnan skulle avlida, bör statens rätt kunna, liksom enskildas, skyddas genom livförsäkring.

Svårigheterna att låta sådana studielån komma till rätt användning äro onekligen icke ringa. Det gäller att icke utan verkliga och talande skäl draga någon från kroppsarbetet, som i synnerhet på landsbygden saknar behövliga krafter, och tendensen är stark att leda folk från jordbruket till städerna och till andra sysselsättningar, men här gäller endast att *i utomordentliga fall*, där en *ovanlig begåvning* är obestridlig, låta denna komma till sin rätta utveckling, vilket måste vara i enlighet med statens sanna intressen.

Vidare är icke så lätt att konstatera en sådan verklig begåvning, som förtjänar att understödjas. Men den gör sig vanligen snart gällande i folkskolan och kan av lärare och skolråd underställas prövning av folkskoleinspektören och kanske till yttermera visso av närmaste rektor för allmänt läroverk eller högskola eller på annat i avseende å kontrollen betryggande sätt.

Det är ingalunda meningen att understödja varje mera begåvat barn med läslust och intresse för studier. Huru önskvärt detta än kunde vara, skulle det föranleda för staten dryga besvär och kostnader, utan här åsyftas endast det fåtal av ovanligt begåvade barn, som sakna alla medel att få sina anlag utvecklade, utan statens hjälpande mellankomst. Det kan endast bliva fråga om högst ett par tiotal om året.

Frågan synes så pass viktig, att den förtjänar en utredning och då denna icke kan ske genom enskild motionärs försorg, får undertecknad hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
håller om utredning och förslag angående åtgärder för
underlättande av möjligheterna till utbildning för be-
gåvade, men obemedlade lärjungar vid offentliga läro-
anstalter av olika slag.

Stockholm den 26 januari 1917.

Enok Runefors.

